

КЛЮЧОВА ТЕМА¹

Стаття 6 (кримінальний аспект)

Презумпція невинуватості

(Останнє оновлення: 31.08.2024)

Вступ

Пункт 2 статті 6 закріплює право кожного, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважатися невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

Презумпція невинуватості може розглядатися з двох аспектів (*«Аллен проти Сполученого Королівства» (Allen v. the United Kingdom)* [ВП], 2013, §§ 93-94):

- Як процесуальна гарантія в контексті: кримінального судового розгляду, де вона накладає вимоги щодо, *inter alia*, тягаря доведення; правових презумпцій факту і права; права не свідчити проти себе; досудової публічності справи; та передчасних висловлювань з боку суду першої інстанції або інших посадових осіб про вину обвинуваченої особи; і
- Як гарантія захисту осіб, які були виправдані за кримінальним обвинуваченням, або щодо яких кримінальну справу було закрито, від ставлення посадових осіб та органів влади, як нібито вони насправді є винними в пред'явленому їм обвинуваченні. Певною мірою, захист, передбачений пунктом 2 статті 6 в цьому відношенні, може збігатися із захистом, що надається статтею 8.

Принципи, виведені на підставі сучасної судової практики щодо обсягу застосування пункту 2 статті 6

Кримінальне провадження:

Пункт 2 статті 6, *inter alia*, вимагає, аби: (1) члени суду, виконуючи свої функції, не відштовхувались від наперед ствердженого уявлення, що обвинувачений скоїв діяння, у якому його обвинувачують; (2) тягар доведення був покладений на сторону обвинувачення; а (3) будь-які сумніви тлумачились на користь обвинуваченого (*«Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії» (Barberà, Messegue i Jabardo v. Spain)*, 1988, § 77).

Пункт 2 статті 6 зазвичай не застосовується за відсутності кримінального обвинувачення і водночас вжиття щодо особи заходів, які передують пред'явленню кримінального обвинувачення проти неї (*«Гогітідзе та інші проти Грузії» (Gogitidze and Others v. Georgia)*, 2015, §§ 125-126, щодо провадження у справі про конфіскацію майна *in rem*, яке передувало притягненню заявника до кримінальної відповідальності; для порівняння див. рішення у справі *«Батіашвілі проти Грузії» (Batiashvili v. Georgia)*, 2019, § 79, де пункт 2 статті 6 застосовувався у

¹ Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

світлі конкретних обставин справи, у якій відбулося маніпулювання доказами з метою інсинуації факту вчинення злочину, і потім, невдовзі після зазначеного маніпулювання, заявнику було пред'явлено кримінальне обвинувачення; також див. рішення у справі *«Фарзалієв проти Азербайджану» (Farzaliyev v. Azerbaijan)*, 2020, § 48).

Презумпція невинуватості застосовується в кримінальному провадженні незалежно від його результатів (*«Мінеллі проти Швейцарії» (Minelli v. Switzerland)*, 1983, § 30) і діє протягом усього провадження (*«Констас проти Греції» (Konstas v. Greece)*, 2011, § 36). Водночас пункт 2 статті 6 припиняє діяти в межах процедури ухвалення вироку, після того як вину обвинуваченого було доведено відповідно до закону (*«Бікас проти Німеччини» (Bikas v. Germany)*, 2018, § 57; як виняток, див. рішення у справі *«Бьомер проти Німеччини» (Böhmer v. Germany)*, 2002, § 55).

Обсяг застосування пункту 2 статті 6 також охоплює засудження померлих осіб, що, як правило, вважається порушенням презумпції невинуватості, якщо заявник не зазнав суду і був засуджений посмертно (*«Магніцький та інші проти Росії» (Magnitskiy and Others v. Russia)*, 2019, § 284).

Паралельні провадження:

Пункт 2 статті 6 може застосовуватися до судових рішень, постановлених у провадженні, яке не стосувалося заявника як «обвинуваченого», але, тим не менш, було пов'язане із кримінальним провадженням, яке одночасно тривало щодо нього, якщо такі рішення передбачають передчасну оцінку його вини (*«Бьомер проти Німеччини» (Böhmer v. Germany)*, 2002, § 67; *«Діамантідес проти Греції (№ 2)» (Diamantides v. Greece (no. 2))*, 2005, § 35; *«Ешонкулов проти Росії» (Eshonkulov v. Russia)*, 2015, §§ 74-75).

Пункт 2 статті 6 застосовується щодо тверджень, зроблених у паралельних кримінальних провадженнях стосовно співпідозрюваних осіб, які не мають обов'язкового характеру для заявника, за умови, що існує прямий зв'язок між провадженням проти заявника і цими паралельними провадженнями (*«Караман проти Німеччини» (Karaman v. Germany)*, 2014, § 43).

Пункт 2 статті 6 також застосовується у провадженні щодо скасування умовного засудження, в якому було зроблено посилання на нове кримінальне розслідування, що триває проти заявника за підозрою у вчиненні іншого правопорушення (*«Ель Каада проти Німеччини» (El Kaada v. Germany)*, 2015, § 37).

Принцип презумпції невинуватості застосовується у випадку подвійних проваджень, зокрема якщо адміністративне та кримінальне провадження було розпочато паралельно (*«Кемаль Кошкун проти Туреччини» (Kemat Coşkun v. Turkey)*, 2017, § 44).

Пункт 2 статті 6 також є застосовним, коли проти заявника паралельно триває два кримінальні провадження (*«Кангерс проти Латвії» (Kangers v. Latvia)*, 2019, §§ 60-61).

Суд також визнав пункт 2 статті 6 застосованим до парламентського розслідування, яке проводилось паралельно з кримінальним провадженням (*«Рувін проти Польщі» (Rywin v. Poland)*, 2016, § 208).

Подальші провадження:

Кожного разу, коли виникає питання про застосовність пункту 2 статті 6 в контексті подальшого провадження, заявник повинен довести наявність зв'язку між завершеним кримінальним провадженням та подальшим провадженням (*«Аллен проти Сполученого Королівства» (Allen v. the United Kingdom)* [ВП], 2013, § 104).

Суд розглядав питання застосування пункту 2 статті 6 до судових рішень, ухвалених після завершення кримінального провадження, що стосувалося, *inter alia*, наступного (див. рішення у справі «*Неалон та Халлам проти Сполученого Королівства*» (*Nealon and Hallam v. the United Kingdom*) [ВП], 2024, § 107):

- Запит раніше засудженої особи щодо компенсації за судову помилку після скасування її вироку;
- Понесення цивільної відповідальності задля сплати компенсації жертві, якою є державний орган;
- Понесення цивільної відповідальності задля сплати юридичних витрат жертви;
- Конфіскація доходів від злочину та/або активів кримінального характеру;
- Рішення щодо умовного звільнення засудженого;
- Наказ про сплату адміністративних штрафів;
- Відновлення кримінального провадження після виявлення порушення з боку Суду;
- Застосування амністії;
- Заключне слово судді;
- Засудження за повторне правопорушення, коли апеляція щодо початкового правопорушення ще не була розглянута;
- Позов, поданий страховою компанією проти застрахованого;
- Виконавче провадження, ініційоване податковим органом.

Див. більше прикладів у справі «*Аллен проти Сполученого Королівства*» (*Allen v. the United Kingdom*) [ВП], 2013, § 98.

Стислий огляд зобов'язань держави

Упереджені висловлювання:

Пункт 2 статті 6 забороняє не лише передчасне висловлення самим судом думки про винуватість особи, котру «обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення», до того, як її вину буде доведено відповідно до закону, але й будь-які заяви з боку посадових осіб державних органів стосовно поточного кримінального розслідування, які давали б громадськості підстави вважати підозрюваного винним і упереджено оцінювати факти, що мають бути розглянуті компетентним судовим органом. Навіть за відсутності офіційного висновку достатньо певних міркувань, які свідчать про те, що суд або посадова особа вважає обвинуваченого винним («*Караман проти Німеччини*» (*Karaman v. Germany*), 2014, § 41). Більше того, упереджені висловлювання повинні стосуватися того самого кримінального правопорушення, стосовно якого заявлена презумпція невинуватості в контексті останнього провадження («*Ларраньяга Арандо та інші проти Іспанії*» (*Larrañaga Arando and Others v. Spain*) (ухв.), 2019, § 48).

Якщо оскаржувані висловлювання зроблені приватними структурами (наприклад, газетами) і не є дослівним відтворенням (або іншим прямим цитуванням) будь-якої частини офіційної інформації, наданої владою, питання не виникає в межах пункту 2 статті 6, але може виникати в межах статті 8 Конвенції («*Мітянін і Леонов проти Росії*» (*Mityanin and Leonov v. Russia*), 2019, §§ 102 і 105; див. також рішення у справах «*Мулосмані проти Албанії*» (*Mulosmani v. Albania*), 2013, § 141; і «*Мак-Канн та Хілі проти Португалії*» (*McCann and Healy v. Portugal*), 2022, §§ 65-66, де Суд не визнав, що висловлювання офіцера поліції у відставці можна було приписати Державі в контексті пункту 2 статті 6).

Суд розмежовує заяви про те, що когось просто підозрюють у скоєнні якогось злочину, і заявою, яка чітко вказує на його/її винуватість. Другий випадок порушує пункт 2 статті 6, тоді як стосовно першого Суд у багатьох випадках, з якими до нього звертались, вирішував, що немає підстав для скарг (*«Гарицький проти Польщі» (Garycki v. Poland)*, 2007, § 67).

У випадках невдалих формулювань необхідно розглянути контекст провадження в цілому та його особливості, щоб визначити, чи спричинили ці висловлювання порушення пункту 2 статті 6 (*«Флейшнер проти Німеччини» (Fleischner v. Germany)*, 2019, § 65).

Висловлювання представників судових органів

Презумпція невинуватості буде порушеною, якщо без попереднього доведення відповідно до закону вини обвинуваченого у судовому рішенні щодо нього відобразатиметься думка, що він винен. Навіть за відсутності офіційного рішення достатньо певних аргументів, які свідчать про те, що суд вважає обвинуваченого винним (*«Гуцанові проти Болгарії» (Gutsanovi v. Bulgaria)*, 2013, §§ 202-203). Крім того, відсутність наміру порушити право на презумпцію невинуватості не виключає порушення пункту 2 статті 6 Конвенції (*«Аваз Зейналов проти Азербайджану» (Avaz Zeynalov v. Azerbaijan)*, 2021, § 69).

Водночас завжди важливо враховувати реальний зміст заяв, про які йдеться, а не їхню буквальну форму (*«Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia)*, 2002, § 126).

Те, що заявника було врешті-решт визнано винним, не позбавляє його права вважатись невинуватим доти, доки його вина не буде доведена відповідно до закону (*«Матіяшевич проти Сербії» (Matijašević v. Serbia)*, 2006, § 49; *«Нештак проти Словаччини» (Nešťák v. Slovakia)*, 2007, § 90).

Водночас суд вищої інстанції може виправити оскаржувані твердження, зроблені судами нижчої інстанції, виключивши з їхнього формулювання будь-які упереджені припущення про вину (*«Бенгезал проти Франції» (Benghezal v. France)*, 2022, § 36).

Висловлювання у подальших пов'язаних провадженнях

У подальших пов'язаних провадженнях, до яких застосовується пункт 2 статті 6 (див. "Подальші провадження"), незалежно від їх природи та незалежно від того, чи завершилися кримінальні провадження виправданням або закриттям справи, рішення та мотивування національних судів або інших органів у цих подальших провадженнях, коли вони розглядаються в цілому, і в контексті завдання, яке вони зобов'язані виконувати відповідно до національного законодавства, порушуватимуть пункт 2 статті 6 (презумпцію невинуватості у її другому аспекті), якщо ці рішення призводять до приписування кримінальної відповідальності заявнику. Приписування кримінальної відповідальності особі означає висловлення думки, що остання винна у скоєнні кримінального правопорушення, тим самим вказуючи, що кримінальне провадження мало б бути розглянуто інакше (*«Неалон та Халлам проти Сполученого Королівства» (Nealon and Hallam v. the United Kingdom)* [ВП], 2024, § 168).

Такий підхід відображає факт, що на національному рівні судді можуть бути зобов'язані, поза контекстом кримінального обвинувачення, розглядати справи, що виникають з тих самих фактів, що й попереднє кримінальне обвинувачення, яке не призвело до засудження. Захист, що надається пунктом 2 статті 6 (презумпція невинуватості у її другому аспекті) не має тлумачитися таким чином, щоб виключати можливість національних судів у подальших провадженнях – в яких вони виконують іншу функцію, ніж кримінальний суддя, відповідно до положень національного законодавства – працювати з тими ж фактами, що були розглянуті в попередньому кримінальному провадженні, за умови, що при цьому вони не приписують

кримінальну відповідальність відповідній особі. Особа, яку було виправдано або стосовно якої кримінальне провадження було закрито, залишатиметься під дією звичайних національних правил щодо доказів та стандарту доведення поза межами кримінальних судових розглядів (*ibid.*, § 169).

Висловлювання посадових осіб

Презумпція невинуватості може бути порушеною не тільки суддею або судом, але й іншими державними органами, зокрема посадовими особами поліції («*Аллене де Рібемон проти Франції*» (*Alenet de Ribemont v. France*), 1995, §§ 37 і 41), президентом республіки («*Пеша проти Хорватії*» (*Peša v. Croatia*), 2010, § 149), прем'єр-міністром або міністром внутрішніх справ («*Гуцанові проти Болгарії*» (*Gutsanovi v. Bulgaria*), 2013, §§ 194-198), міністром юстиції («*Констас проти Греції*» (*Konstas v. Greece*), 2011, §§ 43 і 45), головою парламенту («*Буткевічюс проти Литви*» (*Butkevičius v. Lithuania*), 2002, § 53), прокурором («*Дактарас проти Литви*» (*Daktaras v. Lithuania*), 2000, § 42) та іншими представниками слідчих органів («*Хужин та інші проти Росії*» (*Khuzhin and Others v. Russia*), 2008, § 96).

Пункт 2 статті 6 забороняє будь-які заяви з боку посадових осіб державних органів стосовно поточного кримінального розслідування, які давали б громадськості підстави вважати підозрюваного винним і наперед формували б бачення фактів представниками відповідних судових органів («*Ізмоїлов та інші проти Росії*» (*Ismoilov and Others v. Russia*), 2008, § 161; «*Буткевічюс проти Литви*» (*Butkevičius v. Lithuania*), 2002, § 53). Такі упереджені висловлювання порушують питання, передбачені пунктом 2 статті 6, незалежно від інших міркувань, передбачених пунктом 1 статті 6, як-от ті, що стосуються шкідливої досудової публічності справи («*Тур'єв проти Росії*» (*Turyev v. Russia*), 2016, § 21).

Проте органи державної влади все ж можуть інформувати громадськість стосовно кримінального розслідування, що триває, за умови розсудливості та обачності («*Фатуллаєв проти Азербайджану*» (*Fatullayev v. Azerbaijan*), 2010, § 159; «*Аллене де Рібемон проти Франції*» (*Alenet de Ribemont v. France*), 1995, § 38; «*Гарицький проти Польщі*» (*Garycki v. Poland*), 2007, § 69).

Аналогічним чином, у справі «*Філат проти Республіки Молдова*» (*Filat v. the Republic of Moldova*), 2021, §§ 45-51, Суд не визнав, що в контексті парламентського провадження про скасування імунітету висловлювання генерального прокурора та голови парламенту щодо доказів на підтвердження клопотання про скасування імунітету заявника порушували пункт 2 статті 6.

Негативний вплив кампаній у ЗМІ:

Впливаючи на громадську думку, шкідлива кампанія у пресі може негативно позначитися на справедливості судового розгляду і на презумпції невинуватості заявника («*Нінн-Гансен проти Данії*» (*Ninn-Hansen v. Denmark*) (ухв.), 1999; «*Ангелов проти Болгарії*» (*Anguelov v. Bulgaria*) (ухв.), 2004). Наприклад, показ зображень підозрюваного на телебаченні може порушувати питання за пунктом 2 статті 6 («*Рупа проти Румунії (№ 1)*» (*Rupa v. Romania (no. 1)*), 2008, § 232).

Тягар доведення:

Принцип презумпції невинуватості передбачає, *inter alia*, що сторона обвинувачення повинна повідомити обвинуваченого про провадження, яке буде розпочато щодо нього («*Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії*» (*Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain*), 1988, § 77; «*Яношевич проти Швеції*» (*Janosevic v. Sweden*), 2002, § 97).

Однак перекладення тягаря доведення на сторону захисту не порушує пункт 2 статті 6 Конвенції після того, як обвинувачення порушило справу *prima facie* проти обвинуваченого («Тельфнер проти Австрії» (*Telfner v. Austria*), 2001, § 18; «Полетан і Азіровік проти колишньої Югославської Республіки Македонія» (*Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*), 2016, §§ 63-67).

Суд також постановив, що принцип *in dubio pro reo* (сумніви повинні застосовуватись на користь обвинуваченого) є певним видом презумпції невинуватості («Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії» (*Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain*), 1988, § 77; «Цалкіціс проти Греції (№ 2)» (*Tsalkitzis v. Greece (no. 2)*), 2017, § 60).

Питання з точки зору цього принципу може виникнути, наприклад, якщо рішення національних судів, які визнають особу винною, не є достатньо аргументованими («Меліх і Бек проти Чеської Республіки» (*Melich and Beck v. the Czech Republic*), 2008, §§ 49-55; «Айдаріч проти Хорватії» (*Ajdarić v. Croatia*), 2011, § 51), або якщо на заявника був покладений надмірний та неможливий тягар доведення («Немцов проти Росії» (*Nemtsov v. Russia*), 2014, § 92; «Топіч проти Хорватії» (*Topić v. Croatia*), 2013, § 45; «Фрумкін проти Росії» (*Frumkin v. Russia*), 2016, § 166).

Презумпції факту і права:

Пункт 2 статті 6 дозволяє презумпції факту і права, проте вимагає від Держав запроваджувати такі презумпції в розумних межах і з урахуванням важливості питання, а також з дотриманням права на захист («Салабіаку проти Франції» (*Salabiaku v. France*), 1988, §§ 27-28; «Радіо Франції та інші проти Франції» (*Radio France and Others v. France*), 2004, § 24). Інакше кажучи, застосовані засоби мають бути розумно пропорційними щодо переслідуваної законної мети («Яношевич проти Швеції» (*Janosevic v. Sweden*), 2002, § 101; «Фальк проти Нідерландів» (*Falk v. the Netherlands*) (ухв.), 2004; «Бусуттіл проти Мальти» (*Busuttil v. Malta*), 2021, §§ 46-47).

Варті уваги приклади

- «Аллен проти Сполученого Королівства» (*Allen v. the United Kingdom*) [ВП], 2013 та «Неалон та Халлам проти Сполученого Королівства» (*Nealon and Hallam v. the United Kingdom*) [ВП], 2024 — застосовність пункту 2 статті 6 у контексті подальших проваджень;
- «Салабіаку проти Франції» (*Salabiaku v. France*), 1988 — стосовно презумпцій факту і права, які допускаються, проте які потрібно запроваджувати в розумних межах і беручи до уваги важливість питання, а також дотримуючись права на захист;
- «Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії» (*Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain*), 1988 — пункт 2 статті 6 вимагає, *inter alia*, щоб тягар доведення був покладений на сторону обвинувачення, яка також повинна повідомити обвинуваченого про провадження, яке буде розпочато щодо нього;
- «Аллене де Рібемон проти Франції» (*Allenet de Ribemont v. France*), 1995 — потенційне порушення презумпції невинуватості у світлі висловлювань посадових осіб поліції, які відображають думку щодо вини підозрюваного до того, як її буде доведено відповідно до закону; врівноваження потреби державних органів інформувати громадськість стосовно кримінального розслідування, що триває, та необхідності забезпечення права на захист, зокрема презумпції невинуватості;
- «Дактарас проти Литви» (*Daktaras v. Lithuania*), 2000 — принцип презумпції невинуватості може бути порушено, коли посадова особа, наприклад прокурор, виступає з упередженими висловлюваннями;

- *«Тельфнер проти Австрії» (Telfner v. Austria)*, 2001 — пункт 2 статті 6 вимагає, щоб тягар доведення був покладений на сторону обвинувачення;
- *«Айдарич проти Хорватії» (Ajdarić v. Croatia)*, 2001 — щодо рішень національних судів, які не були належним чином аргументовані, що може порушувати принцип *in dubio pro reo*, згідно з яким будь-які сумніви повинні застосовуватись на користь обвинуваченого;
- *«Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia)*, 2002 — щодо важливості враховувати реальний зміст заяв, а не їхню буквальну форму, щоб мати змогу встановити порушення пункту 2 статті 6;
- *«Золлманн проти Сполученого Королівства» (Zollmann v. the United Kingdom)* (ухв.), 2003 — щодо упереджених висловлювань, які можуть підпадати під дію статті 8 та цивільний аспект статті 6 Конвенції;
- *«Бікас проти Німеччини» (Bikas v. Germany)*, 2018 — пункт 2 статті 6 не поширюється на твердження щодо характеру та поведінки обвинуваченого, які висловлюються в межах процесу ухвалення вироку;
- *«Ларраньяга Арандо та інші проти Іспанії» (Larrañaga Arando and Others v. Spain)* (ухв.), 2019 — упереджені висловлювання, зроблені у справах про присудження компенсації, які потенційно порушують питання за статтею 8 та цивільним аспектом статті 6 Конвенції, на відміну від пункту 2 статті 6; упереджені висловлювання повинні стосуватися того самого кримінального правопорушення, стосовно якого в контексті цих процедур заявлено про захист презумпції невинуватості;
- *«Флейшнер проти Німеччини» (Fleischner v. Germany)*, 2019 — у випадках невдалих формулювань необхідно розглянути контекст провадження в цілому та його особливості, щоб визначити, чи спричинили ці висловлювання порушення пункту 2 статті 6;
- *«Батіашвілі проти Грузії» (Batiashvili v. Georgia)*, 2019 — щодо *mala fide* (недобросовісної) поведінки органів влади, які вчиняли маніпулювання доказами з метою інсинуації факту вчинення злочину до того, як обвинувачення були офіційно пред'явлені, що в кінцевому підсумку призвело до пред'явлення щодо заявника кримінального обвинувачення; враховуючи особливі обставини, пункт 2 статті 6 був застосовним і був порушений.

Презумпція невинуватості відповідно до інших статей Конвенції

Питання, пов'язані з презумпцією невинуватості, також можуть підпадати під дію цивільного аспекту статті 6, а також статей 8 і 10 Конвенції.

Пункт 2 статті 6 захищає особу, котру обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення, від упереджених висловлювань, які можуть перешкоджати реалізації права на справедливе судове провадження. Втім, коли немає розпочатого кримінального провадження, то висловлювання стосовно вини іншої особи у правопорушенні або в іншій караній діяльності відносяться скоріше до захисту від дифамації, а також до права звертатись до суду задля їх спростування, що стосується права цивільного характеру і потенційно порушує питання за статтями 8 і 6 Конвенції (*«Золлманн проти Сполученого Королівства» (Zollmann v. the United Kingdom)* (ухв.), 2003; *«Ізмоїлов та інші проти Росії» (Ismoilov and Others v. Russia)*, 2008, § 160; *«Міколайова проти Словаччини» (Mikolajová v. Slovakia)*, 2011, §§ 42-48; *«Ларраньяга Арандо та інші проти Іспанії» (Larrañaga Arando and Others v. Spain)* (ухв.), 2019, § 40).

Аналогічним чином, якщо оскаржувані висловлювання зроблені приватними структурами і не є дослівним цитуванням будь-якого офіційного документа, наданого владою, може виникати питання в межах статті 8 («*Мітянін і Леонов проти Росії*» (*Mityanin and Leonov v. Russia*), 2019, §§ 102 і 105).

Один з двох аспектів принципу презумпції невинуватості стосується захисту осіб, які були виправдані за кримінальним обвинуваченням, або щодо яких кримінальну справу було закрито, від ставлення представників держави та органів влади, як нібито вони насправді є винними в пред'явленому їм обвинуваченні («*Аллен проти Сполученого Королівства*» (*Allen v. the United Kingdom*) [ВП], 2013, § 94). Певною мірою, захист, передбачений пунктом 2 статті 6 в цьому відношенні, може збігатися із захистом, що надається статтею 8 («*Джі.Ай.Е.М. С.П.Л. та інші проти Італії*» (*G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy*) [ВП], 2018, § 314).

Згідно зі статтею 10 Конвенції, засоби масової інформації мають право на свободу вираження поглядів; отже, вкрай важливо, щоб під час повідомлення інформації громадськості засоби масової інформації враховували право обвинуваченого на справедливе слухання його справи («*Беда проти Швейцарії*» (*Bédat v. Switzerland*) [ВП], 2016, § 51).

Повторення загальних принципів

- «*Аллен проти Сполученого Королівства*» (*Allen v. the United Kingdom*) [ВП], 2013, §§ 93-102, 120-121 та 123-126;
- «*Неалон та Халлам проти Сполученого Королівства*» (*Nealon and Hallam v. the United Kingdom*) [ВП], 2024, § 168-169;
- «*Бікас проти Німеччини*» (*Bikas v. Germany*), 2018, §§ 42-47;
- «*Флейшнер проти Німеччини*» (*Fleischner v. Germany*), 2019, §§ 64-65.

Суміжні (але відмінні) теми

Шкідлива кампанія у засобах масової інформації може порушувати презумпцію невинуватості та загалом негативно позначитися на справедливості судового розгляду. Однак засоби масової інформації мають завдання, що полягає в передачі інформації та ідей, а громадськість має право їх одержувати, що гарантується статтею 10 Конвенції. Необхідно забезпечити врівноваження прав, передбачених статтями 6 і 10 Конвенції, щоб гарантувати справедливе слухання та свободу вираження поглядів («*Беда проти Швейцарії*» (*Bédat v. Switzerland*) [ВП], 2016, § 51).

Право зберігати мовчання та свобода не свідчити проти себе, як непрямі аспекти справедливого судового розгляду, тісно пов'язані з презумпцією невинуватості. Сторона обвинувачення у кримінальній справі повинна намагатися довести вину обвинуваченого, не використовуючи доказів, отриманих з використанням методів примусу чи утисків усупереч волі обвинуваченого («*Хіні та МакГіннесс проти Ірландії*» (*Heaney and McGuinness v. Ireland*), 2000, § 40). Проте дотримання статті 6 у цьому контексті залежатиме від характеру та ступеня примусу, що використовувався для отримання доказів, від наявності під час провадження належних гарантій, а також способу застосування отриманих у такий спосіб доказів («*О'Галлоран і Френсіс проти Сполученого Королівства*» (*O'Halloran and Francis v. the United Kingdom*) [ВП], 2007, § 55).

Особливі заходи в залі суду, наприклад тримання обвинуваченого в металевій клітці, приводять у дію принцип презумпції невинуватості. У цьому контексті Суд наголосив на довірі, яку суди в демократичному суспільстві повинні викликати у громадськості та, насамперед, у контексті кримінального провадження, в обвинуваченого («*Свинаренко та Сляднєв проти Росії*» (*Svinarenko and Slyadnev v. Russia*) [ВП], 2014, § 131).

Подальші посилання

Інші ключові теми:

- Вичерпання національних засобів правового захисту/дотримання правила чотирьох місяців
- Проведення слухань у режимі відеозв'язку
- Відмова від гарантій справедливого судового розгляду

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Провідні справи:

- [«Барбера, Мессеґе і Хабардо проти Іспанії» \(Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain\)](#), № 10590/83, 06 грудня 1988 року, серія А № 146 (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Аллене де Рібемон проти Франції» \(Allenet de Ribemont v. France\)](#), № 15175/89, 10 лютого 1995 року, серія А № 308 (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Аллен проти Сполученого Королівства» \(Allen v. the United Kingdom\)](#) [ВП], № 25429/05, ЄСПЛ 2013 (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Неалон та Халлам проти Сполученого Королівства» \(Nealon and Hallam v. the United Kingdom\)](#) [ВП], 11 червня 2024 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6).

Інші справи щодо пункту 2 статті 6:

- [«Мінеллі проти Швейцарії» \(Minelli v. Switzerland\)](#), № 8660/79, 25 березня 1983 року, серія А № 62 (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Салабіаку проти Франції» \(Salabiaku v. France\)](#), № 10519/83, 07 жовтня 1988 року, серія А № 141-А (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Нінн-Гансен проти Данії» \(Ninn-Hansen v. Denmark\)](#) (ухв.), № 28972/95, 18 травня 1999 року, ЄСПЛ 1999-V (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«Дактарас проти Литви» \(Daktaras v. Lithuania\)](#), № 42095/98, ЄСПЛ 2000-X (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Тельфнер проти Австрії» \(Telfner v. Austria\)](#), № 33501/96, 20 березня 2001 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Буткевічюс проти Литви» \(Butkevičius v. Lithuania\)](#), № 48297/99, ЄСПЛ 2002-II (витяги) (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Яношевич проти Швеції» \(Janosevic v. Sweden\)](#), № 34619/97, ЄСПЛ 2002-VII (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Бьомер проти Німеччини» \(Böhmer v. Germany\)](#), № 37568/97, 03 жовтня 2002 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Лавентс проти Латвії» \(Lavents v. Latvia\)](#), № 58442/00, 28 листопада 2002 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Радіо Франції та інші проти Франції» \(Radio France and Others v. France\)](#), № 53984/00, ЄСПЛ 2004-II (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Фальк проти Нідерландів» \(Falk v. The Netherlands\)](#) (ухв.), № 66273/01, ЄСПЛ 2004-XI (неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«Діамантідес проти Греції \(№ 2\)» \(Diamantides v. Greece \(no. 2\)\)](#), 2005, № 71563/01, 19 травня 2005 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Матіяшевич проти Сербії» \(Matijašević v. Serbia\)](#), № 23037/04, ЄСПЛ 2006-X (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Гарицький проти Польщі» \(Garycki v. Poland\)](#), № 14348/02, 06 лютого 2007 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Нештак проти Словаччини» \(Nešťák v. Slovakia\)](#), № 65559/01, 27 лютого 2007 року (порушення пункту 2 статті 6);

- [«Хужин та інші проти Росії» \(Khuzhin and Others v. Russia\)](#), № 13470/02, 23 жовтня 2008 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Маршіані проти Франції» \(Marchiani v. France\)](#) (ухв.), № 30392/03, 27 травня 2008 року (неприйнятно — невичерпання всіх національних засобів правового захисту);
- [«Меліх і Бек проти Чеської Республіки» \(Melich and Beck v. the Czech Republic\)](#), № 35450/04, 24 липня 2008 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Рупа проти Румунії \(№ 1\)» \(Rupa v. Romania \(no. 1\)\)](#), № 58478/00, 16 грудня 2008 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Пеша проти Хорватії» \(Peša v. Croatia\)](#), № 40523/08, 08 квітня 2010 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Фатуллаєв проти Азербайджану» \(Fatullayev v. Azerbaijan\)](#), № 40984/07, 22 квітня 2010 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Констас проти Греції» \(Konstas v. Greece\)](#), № 53466/07, 24 травня 2011 року (порушення пункту 2 статті 6 стосовно частини висловлювань; відсутність порушення стосовно інших висловлювань);
- [«Айдарич проти Хорватії» \(Ajdarić v. Croatia\)](#), № 20883/09, 13 грудня 2011 року (не обов'язково розглядати скаргу згідно з пунктом 2 статті 6 після виявлення порушення пункту 1 статті 6);
- [«Хайнал проти Сербії» \(Hajnal v. Serbia\)](#), № 36937/06, 19 червня 2012 року (порушення пункту 2 статті 6; неприйнятно стосовно рішення слідчого судді — недотримання правила шести місяців);
- [«Мулосмані проти Албанії» \(Mulosmani v. Albania\)](#), № 29864/03, 08 жовтня 2013 року (скарга згідно з пунктом 2 статті 6: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«Гуцанові проти Болгарії» \(Gutsanovi v. Bulgaria\)](#), № 34529/10, ЄСПЛ 2013 (витяги) (порушення пункту 2 статті 6 стосовно певних висловлювань та наведених причин постановлення ухвали про продовження тримання заявника під вартою; відсутність порушення у зв'язку з іншими висловлюваннями);
- [«Лакатош та інші проти Сербії» \(Lakatoš and Others v. Serbia\)](#), № 3363/08, 07 січня 2014 року (скарга згідно з пунктом 2 статті 6: неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- [«Караман проти Німеччини» \(Karaman v. Germany\)](#), № 17103/10, 27 лютого 2014 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Ешонкулов проти Росії» \(Eshonkulov v. Russia\)](#), № 68900/13, 15 січня 2015 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Гогітідзе та інші проти Грузії» \(Gogitidze and Others v. Georgia\)](#), № 36862/05, 12 травня 2015 року (неприйнятно — несумісно *ratione materiae* з пунктом 2 статті 6);
- [«Ель Каада проти Німеччини» \(El Kaada v. Germany\)](#), № 2130/10, 12 листопада 2015 року (порушення пункту 2 статті 6);
- [«Ривін проти Польщі» \(Rywin v. Poland\)](#), №№ 6091/06 і 2 інших, 18 лютого 2016 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Полетан і Азіровік проти колишньої Югославської Республіки Македонія» \(Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia\)](#), №№ 26711/07 і 2 інших, 12 травня 2016 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- [«Тур'єв проти Росії» \(Turyev v. Russia\)](#), № 20758/04, 11 жовтня 2016 року (порушення пункту 2 статті 6);

- *«Біволару проти Румунії» (Bivolaru v. Romania)*, № 28796/04, 28 лютого 2017 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Паулікас проти Литви» (Paulikas v. Lithuania)*, № 57435/09, 24 січня 2017 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Кемаль Кошкун проти Туреччини» (Kemal Coşkun v. Turkey)*, № 45028/07, 28 березня 2017 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Бікас проти Німеччини» (Bikas v. Germany)*, № 67607/13, 25 січня 2018 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Джі.Ай.Е.М. С.Р.Л. та інші проти Італії» (G.I.E.M. S.R.L. and Others v. Italy)* [ВП], №№ 1828/06 і 2 інших, 28 червня 2018 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Рінгвальд проти Хорватії» (Ringwald v. Croatia)* (ухв.), №№ 14590/15 і 25405/15, 22 січня 2019 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Кангерс проти Латвії» (Kangers v. Latvia)*, № 35726/10, 14 березня 2019 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Ларраньяга Арандо та інші проти Іспанії» (Larrañaga Arando and Others v. Spain)* (ухв.), № 73911/16 і 3 інші, 25 червня 2019 року (незастосовність пункту 2 статті 6 до проваджень у справах про присудження компенсації);
- *«Магніцький та інші проти Росії» (Magnitskiy and Others v. Russia)*, №№ 32631/09 і 53799/12, 27 серпня 2019 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Янушкевичієне проти Литви» (Januškevičienė v. Lithuania)*, № 69717/14, 03 вересня 2019 року (скарга згідно з пунктом 2 статті 6: неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Флейшнер проти Німеччини» (Fleischner v. Germany)*, № 61985/12, 03 жовтня 2019 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Батіашвілі проти Грузії» (Batiashvili v. Georgia)*, № 8284/07, 10 жовтня 2019 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Фарзалієв проти Азербайджану» (Farzaliyev v. Azerbaijan)*, № 29620/07, 28 травня 2020 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Аваз Зейналов проти Азербайджану» (Avaz Zeynalov v. Azerbaijan)*, №№ 37816/12 і 25260/14, 22 квітня 2021 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Бусуттіл проти Мальти» (Busuttill v. Malta)*, № 48431/18, 03 червня 2021 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Філат проти Республіки Молдова» (Filat v. the Republic of Moldova)*, № 11657/16, 07 грудня 2021 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Бенгезал проти Франції» (Benghezal v. France)*, № 48045/15, 24 березня 2022 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Мак-Канн та Хілі проти Португалії» (McCann and Healy v. Portugal)*, № 57195/17, 20 вересня 2022 року (скарга згідно з пунктом 2 статті 6: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, № 9487/19, 03 листопада 2022 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Ріголіо проти Італії» (Rigolio v. Italy)*, № 20148/09, 09 березня 2023 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);
- *«Бавчар проти Словенії» (Bavčar v. Slovenia)*, № 17053/20, 07 вересня 2023 року (порушення пункту 2 статті 6);

- *«Рімшевич проти Латвії» (Rimšēvičs v. Latvia)* (ухв.), № 31634/18, 10 жовтня 2023 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«У.І. проти Туреччини» (U.Y. v. Türkiye)*, № 58073/17, 10 жовтня 2023 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Надір Йлдірим та інші проти Туреччини» (Nadir Yıldırım and Others v. Türkiye)*, № 39712/16, 28 листопада 2023 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, № 14139/21, 19 грудня 2023 року (скарга згідно з пунктом 2 статті 6: неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Ритіков проти України» (Rytikov v. Ukraine)*, № 52855/19, 23 травня 2024 року (скарга згідно з пунктом 2 статті 6: неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Грав`єр проти Франції» (Gravier v. France)**, № 49904/21, 04 липня 2024 року (порушення пункту 2 статті 6).

Презумпція невинуватості відповідно до інших статей:

- *«Золлманн проти Сполученого Королівства» (Zollmann v. the United Kingdom)* (ухв.), № 62902/00, ЄСПЛ 2003-XII (скарга згідно з пунктом 1 статті 6: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- *«Міколайова проти Словаччини» (Mikolajová v. Slovakia)*, № 4479/03, 18 січня 2011 року (порушення статті 10);
- *«Беда проти Швейцарії» (Bédat v. Switzerland)* [ВП], № 56925/08, ЄСПЛ 2016 (відсутність порушення статті 10);
- *«Мітянін і Леонов проти Росії» (Mityanin and Leonov v. Russia)*, №№ 11436/06 і 22912/06, 07 травня 2019 року (відсутність порушення статті 8).